

46/56 Vâkıa Suresi

1. Vâkıa, olay demektir. Burada kastedilen olay, kıyamettir (*Zemahşerî, Keşşaf*). Bundan önce inen Tâhâ suresinin sonunda dile getirilen müşriklerin mucize beklentilerine cevap niteliğindedir.

2. 7-10. ayetlerde, insanların kıyamet günü de hayırdan yana olanlar (Eshabu'l-yemin/meymenet), şerden yana olanlar (Eshabu's-şimâl/meş'emet) ve hayırda öne geçenler (Sabikûn) olarak üç gruba ayrılacağı bildirilmektedir. Arapça'daki "yemin veya meymene" kelimesi bereketli, hayırlı, sağduyulu ve meymenetli olmak anlamına gelirken; "şimâl ve meş'eme" kelimeleri ayrılıkçı, hayırsız, bereketsiz, şerli, meymenetsiz ve uğursuz anlamlarına gelmektedir. Araplar, Yemen'den esen yele düzgün esen yel anlamında yemenî, kuzey batıdan (Şam tarafından) esen yele de yağmuru dağıttığı ve soğuk estiği için ters yel anlamında Şamî veya şimalî demektelerdir. Daha sonra sağ taraf ve uğurluluk anlamını kazanan yemin kelimesine, sol taraf ve uğursuzluk anlamı kazanan şimal, Şam ve yesar kelimelerine de mecazen dinî ve ahlâkî anlamlar yüklemişlerdir. Çünkü insanlar sağ elleriyle tokalaşarak anlaştıkları için sağ taraf (yemin), uyum ve olumluluk anlamını kazanırken; sol taraf (şimâl), uyumsuzluk, olumsuzluk ve ayrılıkçılık anlamını kazanmıştır (*Zebîdî, Tâc; Duman, Beyanu'l-Hak*). Dünyada hayra taraftar olup da öne geçenler, ahirette hayra ermekte, öncü olmakta ve devamındaki ayette Allah'a en yakın olan insanlar olarak takdim edilmektedir. Kötülük yanlıları da kötü akıbetle karşılaşmaktadır (*Mukatil, et-Tefsir; Sealibî, el-Cevahir*). Kendisini Allah'a yaklaştırsın diye araçlar edinen müşriklere mesaj olması bakımından, Allah'a muvahhitçe yaklaşan öncülerin yakınlığının vurgulanması oldukça anlamlıdır.

3. Gelmiş geçmiş nesillerin iyilik önderleriyle Kur'an'ın muhatabı olan iyilik önderleri bir araya gelmişlerdir. Hayırdan ve şerden yana olanların önceki ve sonrakileri de bir araya gelmektedir. Böylece "Atalarımız da mı dirilecek?" diye soran inkârcılara cevap verilmektedir (38-40, 48-50. ayetler).

4. "Vildan" kelimesi çocuklar anlamındadır (73/Müzzemmil 17; 4/Nisa 75, 98, 127). "Ölümsüz gençler" deyiminden kasıt, cennettekilerin çevrelerinde dolaşan kendi çocuklarıdır (*Maverdî, en-Nüket; Zemahşerî, Keşşaf*). Ebediyyen onların yanlarında olacakları müjdelenmektedir. "Sedeflerde gizli inciler gibi" tasviri, 52/Tur 24. ayette gençler için söz konusu edilirken, bu surenin 22-23. ayetlerinde hurilerin özelliği olarak zikredilmektedir.

5. Hûri kelimesi, Arapça'da güzel gözlü, beyaz tenli, endamı güzel, sürekli genç kalan, ihtiyarlamayan kadınları tasvir için kullanılmaktadır. Belden aşağısı balık, üst tarafı insan olan ve "denizkızı" diye bilinen masal kahramanının Arap edebiyatındaki karşılığı da "Hûriyyetü'l-mâ" (su hûrisi/perisi) deyimidir. Bu nedenle hûri kelimesi, İslam kültüründe hayalî kadınlarla ilgili kurgu malzemesi yapılmıştır. Oysa bu ayetler, Müslüman kadınların cennette hûri vasfıyla yeniden inşa edileceği ve eşleriyle birlikte dillere destan bir mutluluk yaşayacakları yönünde yorumlanabilirdi. Çünkü 35-37. ayetlerde kocalarına meftun ve onlarla aynı yaşta ebediyen bakire olarak yeniden yaratılacak kadınların vasıfları, bu ayetlerde söz konusu edilen hûri kelimesinin anlam haritasını oluşturmaktadır. Hûrilerin eşlerle sınırlı olup olmadığı sorusunun cevabını bu

ayetten çıkarmak zor görünmekle beraber, erkek olsun kadın olsun, eşlerini orada bulamayanlar için Allah'ın yaratacağı imkânlar sınırsızdır.

6. “Lağv”, saçma ve alaylı söz; “te’sim” ise çirkin ve günah içeren söz anlamına gelmektedir. Dünyadayken kötü sözlere tahammül göstermek zorunda kalan müminlerin orada bu tür saçmalıklarla rahatsız edici konuşmalarla muhatap olmayacakları dile getirilmektedir.

7. Bu özellikler, mümin kadınların cennetteki halini tasvir eden ifadelerdir ve 22-24. ayetlerde anlatılan hûrilerin özellikleriyle aynıdır (Zemahşerî, *Keşşaf*; Sealibî, *el-Cevahir*; Hamdi Yazır, *Hak Dini*; Mevdudî, *Tefhim*; Tirmizî, Tefsiru Sure, 56/5). Mutluluk mümin erkeklere has bir ödül değildir. Ailesini düşünen müminlerin sorumluluk duygusunu iyi anlamak için 52/Tûr 26. ayet ve geçtiği paragrafı dikkatli okumak gerekir. Müslüman aileyi huzura kavuşturmadan, cennet hayali kurmak veya hayali hûriler beklemek anlamsız görünmektedir. 7-10. ayetlerde cennetlikler hayırlı/meymenetli insanlar diye vasfedildiğine göre “eşlerine hayırlı olanlar hayırlı insanlardır.” (Tirmizî, Rada’, 11; İbn Mace, Nikâh, 50; Ahmet b. Hanbel, 2/250, 472).

8. “Mutraf” kelimesi, varlık verilerek şımartılmış azgın ve zorba kimse demektir (23/Müminun 33, 64). Toplumu küfre ve kötülüğe yönlendiren zorba güçlerden söz edilmektedir. Devamında ise küfrün ve şirkin en büyük günah olduğu dile getirilmektedir.

9. “Zakkum” hakkında geniş bilgi için bkz. 44/Duhan 43-46.

10. Tesbihin anlamı için bkz. 68/Kalem 29; 87/Â'lâ 1; 50/Kâf 40. Surenin ana teması, aracı tanrıları (putları) devreden çıkararak doğrudan Allah’a kulluk etmek ve Allah’a yaklaşmayı öğütlemektir.

11. Kur’an’ın sıfatı olarak kullanılan kerim kelimesi cahiliye döneminde asil ve soylu anlamına geliyordu. Kur’an bu kelimeyi takva kelimesiyle ilişkilendirerek değere dayalı bir soyluluk ve şeref tanımı gerçekleştirdi. Soya dayalı asaleti reddederek ilahi kaynaklı bilgi ve değerle temellendirdi. Asil ve şerefli bir kitap, asaletin kaynağı oldu (49/Hucurat 13; Izutsu, age. s. 78, 79).

12. Ayetin, müşriklere cevap veren bir bağlamda geçtiğine bakılırsa “Korunmuş kitap”tan kasıt Levh-i Mahfuzdur. Dokunamayacak olanlar, müşriklerin iddiasının aksine cinler ve şeytanlardır (81/Tekvir 25; 26/Şuara 210, 221). Dokunabilecek temiz varlıklarsa onu getiren ve ihanet etme ihtimali olmayan meleklerdir (Maverdî, *en-Nüket*; İzz b. Abdisselam, *et-Tefsir*; Sa’lebî, *el-Keşf*; Sealibî, *el-Cevahir*; Mevdudî, *Tefhim*).

13. Müşriklerin Kur’an’ı yalanlamayı ekmek kapısı olarak görmelerinin eleştirisi olarak değerlendirenlerin yorumu ayetin indiği döneme ışık tutmaktadır (Razî, *Mefatihul-Gayb*). Ayrıca ayette geçen “tec’alûne” fiilinin mazi ve muzari kipi “ceile, yec’alu” kalıbında olursa suya çok miktarda mayıs böceğinin karışması veya suda ölmesi, insanların rüşvet alması veya savaşa katılmak için para alması anlamlarına gelmektedir (Sarı, *Mevarid*). Kelimenin bu anlamı tercih edilir ve deyimsel bir anlam taşıdığı düşünülürse ayet şöyle bir mesaj vermiş olabilir: “Apaçık gerçeği çıkar için yalanlayanların durumu, pislik içinde yaşayan fakat temiz suya düşünce ölen mayıs böceklerinin durumuna benzer!” Ayetin öncesi ve sonrasına, yalanladıkları şeyin Kur’an ve onun haber verdiği kıyamet olmasına bakılırsa yalanladıkları şey ahirette kavuşacakları nimetler, edindikleri rızık da karşılaştıkları ceza olabilir. Ayetin bir

başka lâfzî çevirisi bu düşünceyi desteklemektedir: “Rızkınızı siz sadece yalanlamanızdan ibaret mi kılacaksınız?” (Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur’an-ı Kerim’in Meâl-i Âlisi ve Tefsiri*). “Kur’an’dan nasibiniz onu yalanlamaktan mı ibaret?” şeklindeki yorumlar da buna yakın durmaktadır (Bağavî, *Mealimü’t-Tenzil*). Müşriklerin yıldızlardan ve falcılardan yağmur beklentilerinin eleştirildiğini söyleyen yaklaşımlar da mevcuttur (Âlûsî, *Ruhu’l-Maanî*). Ancak bu tür yaklaşımlar tarihi verilere dayansa bile ayetin lâfzî yapısına ve de geçtiği bağlama uymamaktadır.

14. Tesbihin anlamı için bkz. 68/Kalem 29; 87/Â’lâ 1; 50/Kâf 40.